

Zdravko Mlinar, rojen 30. januarja 1933 v Žireh, sociolog, dr. družbenopolitičnih znanosti, redni profesor za prostorsko sociologijo (v pokoju), zaslužni profesor Univerze v Ljubljani.

Srednjo šolo je opravil v Ljubljani in tu diplomiral na Pravni fakulteti 1958. Podiplomsko je študiral sociologijo na Inštitutu za družbene znanosti v Beogradu. L. 1960 je postal asistent za sociologijo na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani in tam doktoriral 1967. Od 1963 do 1968 je bil raziskovalec na Inštitutu za sociologijo in filozofijo, od 1968 izredni, od 1974 pa redni profesor na FSPN/FDV do upokojitve 1997. V obdobju 1974–1976 je bil dekan fakultete. Na raziskovalnem področju je ustanovil Center za prostorsko sociologijo. To področje sociologije je uveljavljal tudi v interdisciplinarnem povezovanju študija prostorskega, urbanističnega in krajinskega planiranja.

Od 1981 je član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, od 2004 pa dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Kot prvi pri nas in v mednarodnem merilu je raziskovalno in pedagoško zasnoval predmetno področje prostorske sociologije, ki jo je pojasnjeval v najširšem kontekstu večnivojske obravnave družbenostrukturnih sprememb in vloge akterjev oz. človeka kot posameznika. Pri tem je povezoval in presegal okvire urbane in ruralne sociologije, lokalne samouprave, urbanizma in regionalnih raziskav ter razkrival regularnosti družbenih sprememb še zlasti z vidika procesov individualizacije, globalizacije in informatizacije. Preučeval je dinamiko protislovnosti prežemanja in izključevanja nasprotij, ki presega zastarele predstave o logiki »zero sum game«, npr. med lokalnim in globalnim, med homogenizacijo in diverzifikacijo, med deteritorializacijo in reteritorializacijo ipd. Družbeno preobrazbo pojasnjuje kot sproščanje akterjev v preseganju ločnic z vidika prostorske, časovne, sektorske in hierarhične organizacije. Raziskuje spremembe v prostorski organizaciji javnega in zasebnega življenja. Pri tem se osredotoča na sfero pristnega življenja prebivalcev, na njihovo dejansko udeležbo, vpliv in stike v prostoru, še posebej pa na vprašanja o (ne)spodbudnem okolju za ustvarjalnost. Njegovo soavtorsko delo s Henryjem Teunom *Developmental Logic of Social Systems* (1978) je Encyclopedia Britannica uvrstila med temeljna svetovna dela teorije (grand theories) družbenega razvoja v kontekstu večstoletnih sprememb.

Kot član SAZU je vse večjo pozornost posvečal procesom in omejitvam v uveljavljanju družbenih znanosti. Z vidika sociologije znanja in znanosti je kot prvi v Sloveniji usmerjal obsežno preučevanje o odpiranju »akademske sfere« in vključevanju občanov kot raziskovalcev v času, ko prepoznavamo svetovno ekološko krizo.

Sicer pa velja za enega ključnih utemeljiteljev in usmerjevalcev uveljavljanja sociologije pri nas in v širšem prostoru. Več desetletij si je prizadeval tako za njeno profesionalizacijo kot za njeno podružbljanje. Bil je soustanovitelj in prvi predsednik Slovenskega sociološkega društva. V tej vlogi je prvi predlagal združitev treh področij študija v novi fakulteti UL-FSPN. Kot predsednik Jugoslovanskega sociološkega združenja je uveljavil njegovo najbolj aktivno vlogo. Vsebinsko je zasnoval in vodil vrsto znanstvenih srečanj pri nas in na osmih svetovnih kongresih Mednarodnega sociološkega združenja (ISA), v katerem je deloval tudi kot (pod)predsednik dveh sekcij (RC). V okviru ISA je že 1990 uvedel razprave o globalizaciji z vidika teritorialnih identitet in je soustanovitelj enote za sociologijo lokalno-globalnih odnosov. Na njegovo pobudo je bila ustanovljena sekcija za sociologijo časa Slovenskega sociološkega društva.

Kot profesor je sodeloval na številnih univerzah in znanstvenih ustanovah po svetu, npr. na University of Pennsylvania, Philadelphia; University of Oregon, Eugene; State University of New York at Buffalo; Center for International Studies, Cornell University, Ithaca; University of North Carolina, Chapel Hill; Institute of Development Studies, University of Sussex, Brighton; CIRCOM (Centre International de Recherches sur les Communautés Coopératives Rurales), Tel Aviv; Istituto di Sociologia Internazionale, Gorica; Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Varšava; The Rockefeller Foundation Bellagio Center, Italija; Interuniverzitetni center za podiplomski študij, Dubrovnik; Inter-agency mission (ILO, FAO, UNESCO, UNIDO ...) v Colombu na Cejlonu; Wiener Institut für Entwicklungsfragen, Dunaj; Bartlett School of Architecture and Planning, London; Arhitektonski fakultet, Beograd. Imel je številna ad hoc vabljenja predavanja, npr. na Institut d'Études Politiques de Paris, Sorbona, Pariz; na Universität Trier, Trier; na Slovaški akademiji znanosti idr.

Njegova bibliografija vključuje več kot tisoč enot; je avtor ali soavtor več kot 20 samostojnih znanstvenih publikacij. Objavljal je v več kot dvajsetih strokovnih revijah v mednarodnem merilu (v osmih tujih jezikih) in v tridesetih v Sloveniji oz. Jugoslaviji. Med drugim v: International Journal of Urban and Regional Research, Annals of the American Academy of Political and Social Sciences, International Journal of Sociology and Social Policy, Architecture et Comportment, Espaces et Sociétés, Studia sociologiczno-politiczne, Comparative Political Studies, Sociologičeskie issledovaniâ, Revue de l'Est, La Ricerca sociale, Sociologia urbana e rurale, International Journal of Sociology of Language. (Bil) je član uredniških svetov in odborov družboslovnih revij: Space and Polity, International Journal of Sociology and Social Policy, International Journal of Sociology, La Ricerca Sociale, The Journal of Conflict Resolution, International Studies Quarterly, Regional Contact, predsednik sveta Teorije in prakse in Žirovskega občasnika ter korespondent v reviji Espaces et Sociétés.

Med njegovimi pomembnejšimi deli so npr.: Družbena participacija občanov v krajevni skupnosti, 1965; Sociologija lokalnih skupnosti, 1974; Local Government and Rural Development in Yugoslavia, 1974; Developmental Logic of Social Systems (s H. Teunejem), 1978; Social Ecology of Change (soavtor), 1978; Humanizacija mesta, 1983; Protislovja družbenega razvoja, 1986; Globalization and Territorial Identities (soavtor), 1992; Individuacija in globalizacija v prostoru, 1994; Osamosvajanje in povezovanje v evropskem prostoru (soavtor), 1995; Demokratizacija, profesionalizacija in odpiranje v svet, Ob 40-letnici Teorije in prakse, urednik, 2004; Življenjsko okolje v globalni informacijski dobi: Prostorsko-časovna organizacija bivanja, 2008; O sociološkem razgrinjanju življenja v prostoru in času (soavtor) – tematska številka Teorije in prakse (2–3/2010) posvečena 50-letnici sociologije in sociološkega delovanja Zdravka Mlinarja, ur. Marjan Hočevar; Z inovativnim nadgrajevanjem tradicije vstopajo v svet, 2011; Globalizacija bogatí in/ali ogroža?, 2012; Prispevki in izzivi Sociologije na Slovenskem: Kakšna sociologija? Za kakšno družbo?, 2016; urednik in soavtor zbornika Izzivi občanskega raziskovanja: Izkušnje in pričakovanja iz Žirov in od drugod, Prvi del in Drugi del, 2022, Prispevki in izzivi Sociologije na Slovenskem/2, Družboslovno raziskovanje med profesionalizacijo in podružbljanjem, Prvi zvezek, 2023.

Prejel je študentsko nagrado univerzitetnega sveta Univerze v Ljubljani, 1958; nagrado Sklada Borisa Kidriča za knjigo Humanizacija mesta, 1985; odlikovanje Predsedstva SFRJ – red dela z zlatim vencem, 1983; nagrado (1987) za knjigo Protislovja družbenega razvoja kot najboljšo knjigo s področja družbenih znanosti v Jugoslaviji, 1986; nagrado Republike Slovenije za vrhunske dosežke na področju sociologije, 1995; odlikovanje predsednika RS s častnim znakom svobode Republike Slovenije, 2002; plaketo za posebne zasluge in dosežke pri širjenju ugleda Fakultete za družbene vede, 2009; je častni član Slovenskega sociološkega društva od 1980; priznanje društva Gluhoslepih Slovenije – DLAN, 2022.

(november 2022)